

GIA ĐÌNH - YẾU TỐ QUAN TRỌNG TRONG GIÁO DỤC ĐẠO ĐỨC CHO HỌC SINH, SINH VIÊN

Family - an important role in the moral education for pupils, students

Trần Văn Phúc¹

Nguyễn Kim Chuyên²

Tóm tắt

Gia đình có vai trò quan trọng trong việc giáo dục đạo đức cho học sinh, sinh viên hiện nay. Bởi gia đình là tế bào của xã hội, nơi duy trì nòi giống, bảo tồn, phát huy văn hóa truyền thống tốt đẹp, chống lại các tệ nạn xã hội và cũng chính là môi trường quan trọng để hình thành và phát triển nhân cách con người.

Từ khóa: gia đình, giáo dục, đạo đức, học sinh, sinh viên.

Abstract

Family plays an important role in the moral education for pupils, students. Because family is the cell of society, which keeps the survival of species, conserves and promotes the fine traditional culture against the social evils; and the important environment for the formation and development of personality.

Key words: family, education, moral, pupil, student.

1. Đặt vấn đề

Những năm gần đây, do tác động của cơ chế thị trường, toàn cầu hóa, hội nhập và một số nguyên nhân khác đã ảnh hưởng đến đời sống tâm lý, lối sống của nhiều tầng lớp trong xã hội, đặc biệt là lứa tuổi học sinh (HS), sinh viên (SV). Họ phải đối mặt với rất nhiều khó khăn trong việc lựa chọn lối sống của mình vừa phù hợp với giá trị đạo đức truyền thống dân tộc, vừa phải theo kịp với sự phát triển của xã hội hiện đại. Mặt trái của sự hội nhập là sự xáo trộn, mất ổn định trong tâm lý, văn hóa của rất nhiều người trong xã hội. Ở lứa tuổi HS - SV, các em rất nhạy cảm với cái mới, hay bắt chước những thói hư tật xấu ngoài xã hội, thậm chí xem đó như là một trào lưu nhằm thể hiện “cái tôi” của mình. Những biểu hiện sai lệch này đều gây ra những hậu quả xấu cho cá nhân và xã hội, rất cần được chấn chỉnh, uốn nắn kịp thời.

Cùng với sự biến đổi vô cùng to lớn của đời sống xã hội như hiện nay, ngay trong mỗi gia đình cũng diễn ra sự biến đổi một cách nhanh chóng. Quá trình toàn cầu hóa và hội nhập quốc tế đã tác động mạnh mẽ đến mọi mặt của đời sống gia đình. Bên cạnh những tác động tích cực, những cơ hội phát triển mới cũng có không ít những nguy cơ và thách thức đang đặt ra cho mỗi gia đình. Chính vì thế, đã đến lúc các bậc cha mẹ, các thế hệ trong gia đình cần phải khẳng định lại vai trò và trách nhiệm của mình trong việc giáo dục đạo đức cho con em đang là độ tuổi HS - SV.

2. Nội dung

2.1. Thực trạng về đạo đức của học sinh, sinh viên trong giai đoạn hiện nay

Nghị quyết Trung ương II của Đảng khóa VIII đã nhấn mạnh về thực trạng đạo đức HS, SV hiện nay: “Đặc biệt đáng lo ngại là một bộ phận HS, SV có tình trạng suy thoái về đạo đức, mờ nhạt về lí tưởng, theo lối sống thực dụng, thiếu hoài bão lập thân, lập nghiệp vì tương lai của bản thân và đất nước. Trong những năm tới cần tăng cường giáo dục tư tưởng đạo đức, ý thức công dân, lòng yêu nước, chủ nghĩa Mác - Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh... tổ chức cho HS tham gia các hoạt động xã hội, văn hoá, thể thao phù hợp với lứa tuổi và với yêu cầu giáo dục toàn diện”.

Qua các phương tiện truyền thông, chúng ta có thể thấy: thực trạng đạo đức của HS, SV đang đi xuống, những giá trị đạo đức truyền thống đang thay đổi. Điều này có thể được minh chứng bởi số liệu nghiên cứu của Viện Nghiên cứu và Phát triển Giáo dục Việt Nam về vấn đề HS nói dối cha mẹ tăng dần cùng lứa tuổi (đặc biệt là trong lứa tuổi vị thành niên). Theo đó, tỉ lệ HS Tiểu học nói dối cha mẹ là 22%, đến Trung học cơ sở là 50% và 64% đối với HS Trung học phổ thông. Theo bà Lê Nguyên Hương, Phó Hiệu trưởng Trường THPT chuyên Nguyễn Huệ cho rằng, càng lớn, ý thức đạo đức của HS càng đi xuống. Số liệu trên phản ánh phần nào thực trạng lòng lẽo trong việc giáo dục đạo đức cho con cái trong gia đình.

¹ Thạc sĩ, Phòng Thanh tra – Pháp chế, Trường Đại học Đồng Tháp

² Thạc sĩ, Khoa QLGD & TLGD, Trường Đại học Đồng Tháp

Có thể dễ dàng nhận thấy, với việc coi nhẹ vấn đề giáo dục đạo đức cho con cái, nuông chiều con một cách hết mực, đáp ứng mọi nhu cầu của con, không la mắng con dù biết là sai trái, sẵn sàng bao che những lỗi lầm của con,... là nguyên nhân chủ yếu dẫn tới việc sa sút trong lối sống đạo đức của HS - SV ngày nay. Chính lối giáo dục này của cha mẹ dẫn tới việc các em trở nên không vâng lời, hay nói dối cha mẹ, thiếu ý thức tôn trọng thầy cô, kỷ luật của nhà trường; gian lận trong thi cử, thiếu ý thức sống tôn trọng và làm theo pháp luật. Được người lớn nuông chiều, “bao che”, các em thể hiện bản thân một cách quá đáng, quan hệ yêu đương quá sớm và không lành mạnh. Được cha mẹ đáp ứng mọi nhu cầu, các em đề cao giá trị vật chất, lối sống ưa hưởng thụ. Cha mẹ bận rộn với việc làm ăn kinh tế, không chăm lo giáo dục con cái làm các em xa rời giá trị đạo đức, chuẩn mực của gia đình.

Tóm lại, có thể thấy trong xã hội ngày nay, vấn đề giáo dục đạo đức cho con cái đang bị xao nhãng và không được quan tâm đúng tầm, đúng mức của nó. Trong khi nhà trường và xã hội đang loay hoay tìm lời giải cho vấn đề giáo dục đạo đức cho HS, SV, vai trò của gia đình lại càng trở nên hết sức quan trọng. Gia đình cần nhận thấy trách nhiệm và bổn phận của mình trong việc xây dựng một nền tảng đạo đức cho con cái.

2.2. Ý nghĩa của gia đình trong việc giáo dục đạo đức cho học sinh, sinh viên

Gia đình là môi trường cơ sở đầu tiên có vị trí và ý nghĩa lớn lao đối với việc hình thành và phát triển nhân cách con người. Đó là môi trường gắn bó trong suốt cuộc đời của mỗi cá nhân. Gia đình là nơi tạo ra mối quan hệ gắn bó ruột thịt huyết thống - một thứ tình cảm khó có thể chia cắt. Do đó, có phải trải qua bao biến động về mọi phương diện, con người vẫn luôn hướng về quê hương, gia đình. Có thể nói, cha mẹ là người thầy giáo, là nhà sư phạm đầu tiên giáo dục cho con cái những phẩm chất nhân cách cơ bản làm nền tảng cho quá trình phát triển toàn diện về đạo đức, trí lực, thể lực, thẩm mỹ, lao động theo yêu cầu của xã hội.

Do nhiều nguyên nhân chủ quan và khách quan nên một số gia đình không thể trực tiếp giáo dục con cái phát triển toàn diện về mọi mặt. Để thực hiện những điều này đã có những cơ quan chuyên trách, trường học... nhưng chúng ta cũng không thể nào giao phó hết trách nhiệm cho họ.

Gia đình nên kết hợp mật thiết với nhà trường trong công tác giáo dục đạo đức cho con. Vì gia đình là nơi hình thành nền tảng đạo đức cơ bản, còn nhà trường là nơi hình thành đạo đức của người công dân có tri thức. Ngày nay, nhiều bậc cha mẹ vì lo làm ăn nên thiếu quan tâm đến con cái, coi việc giáo dục, dạy dỗ là của thầy cô, là của nhà trường... Có thể nói, một mình nỗ lực của giáo viên chắc chắn sẽ không làm được gì trong vấn đề này. Gia đình cần nhận biết rằng: giáo dục đạo đức cho con em chúng ta cần bắt đầu từ chính gia đình và phải từ gia đình, rồi mới đến nhà trường và cộng đồng. Do vậy, cha mẹ nên kết hợp mật thiết với nhà trường, đặc biệt là với thầy/cô chủ nhiệm, người làm công tác quản lý HS - SV, để nắm bắt tình hình của các em, đồng thời cũng có những phản hồi kịp thời để công tác kết hợp giáo dục thực sự đạt hiệu quả.

2.3. Tầm quan trọng của gia đình trong việc giáo dục đạo đức cho HS - SV hiện nay

Trong thời đại phát triển khoa học công nghệ như vũ bão, cùng với sự giao lưu văn hóa quốc tế ngày càng mạnh mẽ thì thế hệ trẻ có nhiều cơ hội tiếp cận về các hệ thống luân lý và tính cách khác nhau. Vì thế, các bậc cha mẹ phải khẳng định lại vai trò của mình trong việc giáo dục đạo đức cho con cái. Bởi, HS - SV, với những đặc điểm trẻ tuổi, có trình độ và năng lực sáng tạo, khả năng tiếp nhận cái mới nhanh và linh hoạt, thích nghi kịp với sự thay đổi nhanh chóng của xã hội hiện đại. Bên cạnh những tác động tích cực thì cũng không ít những nguy cơ và thách thức đặt ra với mỗi gia đình.

Cho nên, việc giáo dục đạo đức cho HS - SV hiện nay đang là một vấn đề nhức nhối và cấp bách của toàn xã hội. Nhà trường và xã hội không thể làm hết, làm thay trách nhiệm, bổn phận của những bậc sinh thành trong việc giáo dục đạo đức cho con cái. Do đó, trong mỗi gia đình, mà đặc biệt là cha mẹ phải nhận thấy vai trò và trách nhiệm của mình trong vấn đề này. Tuy nhiên, trên thực tế xã hội, ngoài một bộ phận những bậc cha mẹ biết cách giáo dục và uốn nắn con cái trở thành những con ngoan trò giỏi thì còn không ít các bậc phụ huynh có những quan điểm và phương pháp giáo dục chưa đúng đắn, chưa phù hợp, cha mẹ nuông chiều quá mức, đáp ứng thỏa mãn mọi nhu cầu của con cái dẫn đến việc hình thành những thói xấu như ích kỷ, ỷ lại, kiêu ngạo, đua đòi,... Vô tình đẩy các em trở thành các cậu ấm, cô chiêu. Hay thả nổi tự do, với các bậc cha mẹ bận rộn công việc vì lo cơm áo,

gạo tiền mà không còn thời gian quan tâm và giáo dục các em, phó thác cho nhà trường dẫn đến các thói hư, tật xấu mà bố mẹ không biết để ngăn chặn kịp thời. Bên cạnh đó, có gia đình cha mẹ thường hay “nóng lạnh thất thường”, kỳ vọng quá cao ở con cái, lúc thì vỗ về chiều chuộng hết mức, lúc thì đánh mắng thô bạo, tùy theo tâm trạng buồn vui của họ, chứ không phải theo phương pháp giáo dục phù hợp với các tình huống cụ thể vì vậy không đạt được kết quả như mong muốn.

Để giáo dục đạo đức cho HS - SV đạt hiệu quả, gia đình, mà đặc biệt là các bậc cha mẹ, cần phải có những biện pháp giáo dục phù hợp, cha mẹ phải là tấm gương về đời sống đạo đức để con cái học tập và noi theo. Cha mẹ cần xây dựng gia đình thực sự là một tổ ấm hạnh phúc để gia đình trở thành môi trường thuận tiện cho sự phát triển nhân cách của con cái. Bác Hồ đã nói: “Giáo dục trong nhà trường chỉ là một phần, cần có sự giáo dục ngoài xã hội và trong gia đình để giúp cho việc giáo dục trong nhà trường được tốt hơn. Giáo dục trong nhà trường dù tốt đến mấy nhưng nếu thiếu giáo dục gia đình và xã hội thì kết quả cũng không hoàn toàn”. Vì vậy, trong quá trình giáo dục đạo đức cho HS - SV hiện nay, cha mẹ cần đảm bảo thực hiện một số nguyên tắc giáo dục.

2.4. Một số nguyên tắc gia đình cần tuân thủ trong việc giáo dục đạo đức cho HS, SV

Qua việc nghiên cứu lý luận về giáo dục đạo đức, kết hợp với thực trạng đáng báo động về giáo dục đạo đức cho con cái trong gia đình cũng như trong nhà trường và qua tổng kết kinh nghiệm giảng dạy về vấn đề giáo dục đạo đức cho HS, SV hiện nay, chúng tôi xin đề xuất một số nguyên tắc sau:

Thứ nhất: Tạo không khí gia đình êm ấm, hòa thuận

Gia đình là môi trường đầu tiên, gần gũi gắn bó suốt cuộc đời của mọi thành viên có ảnh hưởng vô cùng sâu sắc đến toàn bộ đời sống tâm lý, đạo đức, xu hướng phát triển... của cá nhân. Cha mẹ cần coi trọng xây dựng nề nếp, truyền thống đạo đức gia đình. Vì môi trường giáo dục có ảnh hưởng rất lớn đến lối sống của các em. Một gia đình nề nếp gia phong, cha mẹ thương yêu quan tâm lắng nghe và tôn trọng con cái, các thành viên trong gia đình yêu thương đùm bọc lẫn nhau... sẽ giúp các em có được nền tảng đạo đức vững chắc.

Thứ hai: Nghiêm khắc và khoan dung độ lượng

Trước hết bản thân cha mẹ phải thể hiện sự nghiêm khắc, bằng sự mẫu mực trong lời nói và việc làm với tư cách là một công dân chân chính, là người chủ của gia đình, từ đó cha mẹ mới có thể yêu cầu, đòi hỏi đối với mọi hành vi hoạt động của con cái.

Khoan dung, độ lượng thể hiện sự tôn trọng, tin tưởng yêu thương của cha mẹ với con cái, không phải là quá dễ dãi, nuông chiều, mặc cho các em tự do hành động. Nghiêm khắc kết hợp với khoan dung độ lượng sẽ giúp cho các bậc cha mẹ tìm được giải pháp phù hợp đối với các tình huống trong giáo dục gia đình.

Thứ ba: Thống nhất mục đích giáo dục

Giáo dục trong gia đình chỉ đạt kết quả tốt đẹp nếu như tất cả mọi thành viên trong gia đình (ông bà, cha mẹ, người lớn...) đều tác động theo định hướng thống nhất vào một mục đích chung nhằm hình thành và phát triển ở các em những phẩm chất, năng lực, thói quen, hành vi chuẩn mực của người công dân chân chính theo yêu cầu của xã hội. Quá trình giáo dục đạo đức cho các em sẽ vô cùng khó khăn nếu như gia đình không có sự tác động thống nhất, đồng bộ vào cùng mục đích.

Thứ tư: Uy quyền của cha mẹ trong giáo dục gia đình

Đối với con cái, uy quyền thực sự của cha mẹ có ý nghĩa to lớn, tích cực bền vững đối với quá trình hình thành và phát triển nhân cách tốt đẹp của chúng thể hiện qua vai trò, trách nhiệm của cha mẹ ngay trong cuộc sống lao động, công việc hằng ngày, hay đạo đức gương mẫu của người công dân... sẽ làm cho các em phải kính phục và học tập.

Thứ năm: Tôn trọng nhân cách

Cha mẹ phải luôn sẵn sàng lắng nghe ý kiến của con cái, cũng cần là một người bạn để chia sẻ, động viên, khuyến khích các em khi cần thiết. Không nên có các phương pháp giáo dục bạo lực như chửi mắng, đánh đập... thủ tiêu những nhu cầu, nguyện vọng chính đáng cần có ở đặc điểm lứa tuổi của các em.

Ngoài ra, những bậc cha mẹ cũng cần được trang bị nhiều hơn những kiến thức về giáo dục gia đình như chăm sóc, nuôi dạy con cái một cách khoa học, biết kỹ năng tư vấn, trò chuyện cùng con theo lứa tuổi... để từ đó có những phương pháp, biện pháp, nội dung giáo dục mới phù hợp với sự

thay đổi những giá trị mới của gia đình trong bối cảnh toàn cầu hóa và hội nhập quốc tế hiện nay.

3. Kết luận

Giáo dục trong gia đình có ý nghĩa rất quan trọng đối với sự phát triển nhân cách của con người. Vì vậy, ngày nay nhiều nước đề cao truyền thống gia đình. Để lớp người trẻ tuổi trở thành những công dân tốt, sống có ích cho gia đình và đất nước, điều đầu tiên là do giáo dục gia đình. Các

bậc phụ huynh cần thấy rõ vai trò, trách nhiệm của gia đình mà quan tâm, quản lí, kiểm soát con em chặt chẽ để kịp thời điều chỉnh và ngăn chặn các thành viên bị lôi cuốn vào các tệ nạn xã hội. Đây thực sự là một công việc thường trực và hết sức khó khăn đối với gia đình. Nó vừa đòi hỏi gia đình phải phát huy hết các sức mạnh vốn có của mình, vừa đòi hỏi các thành viên trong gia đình phải góp công sức và phải là những tấm gương sáng để các em noi theo.

Tài liệu tham khảo

Chương trình giáo dục phổ thông. 2006. *Hoạt động giáo dục ngoài giờ lên lớp*. NXB Giáo dục.

Hoàng, Anh. 2007. “Thực trạng định hướng giá trị đạo đức của sinh viên sư phạm TP.HCM”. Luận văn Thạc sĩ Tâm lý học.

Nguyễn, Thạc và Phạm, Thành Nghị. 1992. *Tâm lý học sư phạm đại học*. NXB Giáo dục.

Phan, Thanh Long. 2009. *Lý luận giáo dục*. NXB Đại học Sư phạm.

Trần, Thị Tuyết Oanh (chủ biên). 2008. *Giáo dục học 1,2*. NXB Đại học sư phạm.

Trường Đại học Sư phạm TPHCM. 2010. “Vai trò của gia đình trong việc giáo dục đạo đức cho con tuổi vị thành niên”. Tiểu luận môn Tâm lý học giáo dục, xem 10/11/2013, <<http://www.songtinmungtinhyeu.org/?open=contents&display=2&id=2223>>.